

Lodewijk Herbert (1872-1929)^(°)

PAUL DROSSENS m.m.v. MARIO HOSTE

Lodewijk (Louis) Herbert, vader van de meer bekende medestichter van het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) en van de Christelijke Volkspartij (CVP) Tony Herbert (1902-1959), was een Lokerse ondernemer en politicus van vooral lokaal en regionaal belang. Hij was een harde werker, die in tal van commissies, comités en besturen zetelde en uiteenlopende maatschappelijke activiteiten ontwikkelde. In tegenstelling tot zijn zoon Tony deed hij dat echter niet in een flamboyante stijl. Hij trad in zijn woonplaats Lokeren en in het omliggende Waasland ook op als prominent 'ijveraar voor de Vlaamse zaak'. Voor Lodewijk Herbert stond zijn politieke en maatschappelijke bedrijvigheid bovendien altijd uitdrukkelijk in het teken van zijn katholieke geloofsovertuiging. Zijn inzet voor de middenstandsbeweging en -belangen was eveneens tekenend. Dat veelzijdige engagement werd uiteindelijk ook politiek beloond toen hij in 1925 verkozen werd als katholiek volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Sint-Niklaas.

Lodewijk Herbert werd op 19 april 1872 geboren in Lokeren. Hij was de kleinzoon van een textielhandelaar van Franse afkomst, die zich in het begin van de negentiende eeuw in het huidige België had gevestigd. Lodewijk Herbert liep achtereenvolgens school in het bisschoppelijk Sint-Lodewijkscollege van zijn geboortestad en in het Sint-Jozefcollege van de jezuïeten in Aalst, waar hij ondanks gezondheidsproblemen de Latijnse humaniora voltooide. Hij ondernam daarna een poging om aan de Gentse Rijksuniversiteit natuurwetenschappen te studeren, waarschijnlijk met het oog op latere studies in de geneeskunde. Wellicht omdat hij het familiale textielbedrijf (linnen en damast) van zijn in 1882 overleden vader diende over te nemen, brak Herbert deze academische vorming echter voortijdig af. Op 9 juli 1893 huwde hij met Alice Muys (1869-1899), met wie hij twee dochters had, waarvan er één vroegtijdig overleed. Na de dood van zijn echtgenote hertrouwde Lodewijk Herbert op 4 september 1900 met Alice De Sloovere (1872-1940). Uit Herberts tweede huwelijk werden zes kinderen geboren.

^(°) Deze bijdrage is een sterk ingekorte bewerking en synthese van de ongepubliceerde licentieverhandeling van Paul Drossens. P. DROSSENS, *Lodewijk Herbert (1872-1929). Een katholieke flamingantische burger*, Universiteit Gent, vakgroep Nieuwste Geschiedenis, licentiaatsverhandeling, 1998, die ook een uitgebreide bronnen- en literatuurlijst bevat.

Lodewijk Herbert en het (katholieke) verenigingsleven in Lokeren

Vanaf de jaren 1890 toonde Lodewijk Herbert zich zeer actief in diverse Lokerse katholieke verenigingen: de Katholieke Kring (een politieke organisatie), de Katholieke Burgerkring (een culturele vereniging die ook aandacht besteedde aan de Vlaamse beweging) en de Katholieke Strijdersbond en het Katholiek Kiescomité (politieke verenigingen die vooral ten tijde van verkiezingen optraden). Hij was in de Durmestad bovendien van 1892 tot 1905 lid van het Bureel van Weldadigheid en vanaf 1893 van de raad van bestuur van de Stedelijke Muziekschool. Zelf speelde Herbert tuba in de katholieke harmonie van Lokeren, waarvan hij daarnaast lange tijd voorzitter was. Hij pleitte bij allerhande gelegenheden ook voor pedagogisch comfort en behoorlijk betaalde leerkrachten in het muziekonderwijs.

Herberts dynamiek en zijn uitgesproken katholiek maatschappijbeeld leidden ondertussen soms tot conflicten met mede- en tegenstanders. Vast staat evenwel dat Lodewijk Herbert al vóór de Eerste Wereldoorlog een belangrijke rol speelde binnen de katholieke zuil in Lokeren en dat hij tijdens deze periode de basis legde van het netwerk waarop hij later kon terugvallen. Zijn naambekendheid groeide, zijn invloed manifesteerde zich, een web van patronage en relaties werd geweven.

De Vlaamse beweging

Eén van de ‘rode draden’ doorheen het publieke leven van Lodewijk Herbert was ongetwijfeld zijn flamingantisme. Hoe en waarom hij Vlaamsgezind werd, kon – vooral bij gebrek aan persoonlijk archiefmateriaal – echter niet worden achterhaald. Onder zijn impuls werd in Lokeren in 1905 een afdeling van het Algemeen Nederlands Verbond (ANV) opgericht, een pluralistische vereniging ter bevordering van de Nederlandse taal en cultuur. Herbert bracht het Lokerse ANV in korte tijd tot grote bloei en trad ook veelvuldig op als voordrachtgever, onder andere betreffende Nederlandse literatuur, waarover hij als vrij student een cursus had gevolgd aan de Gentse universiteit. In 1911, het jaar waarin de schoolstrijd tussen links en rechts weer oplaaide, nam hij evenwel ontslag als plaatselijk voorzitter. Hij kon (of wilde) dit engagement toen blijkbaar niet langer combineren met dat in de andere, confessionele organisaties waarin hij als bestuurslid zetelde. Wat de Vlaamse beweging betrof, was dat vooral de lokale Davidsfonds-afdeling, de katholieke en Vlaamsgezinde cultuurvereniging waarvan hij bij de oprichting in 1910 ondervoorzitter en een jaar later voorzitter werd. Vooral na de Eerste Wereldoorlog nam het Davidsfonds in Lokeren mede onder zijn impuls een hoge vlucht. Herbert was bovendien vanaf 1913 ondervoorzitter en vanaf 1919 voorzitter van de Oost-Vlaamse gouvond van het Davidsfonds.

GEDENK IN UWE GEBEDEN DE ZIEL VAN DEN HEER

**Ludovicus-Claudius-Christinus-Ghislenus
HERBERT**

weduwnaar van Dame ALICE MUYS

wachtgenoot van Dame ALICE DE SLOOVERE

Lid der Kamer van Volksvertegenwoordigers,

Gemeenteraadslid,

Raadsheer bij den Werkrechersraad in Hooger Beroep
voor Oost-Vlaanderen,

Voorzitter van 't Davidsfonds, Gouwbond van Oost-Vlaanderen,

Voorzitter der Koninklijke Katholieke Harmonie,

Vereerd met de Burgerlijke Medalie van 1° Klas

en de Burgerlijke Medalie van 1° Klas (1914-1918),

geboren te Lokeren, den 19 April 1872 en godvruchtig in

den Heer ontslapen te Lokeren, den 11 September 1929,

voorzien van de Rechten onzer Moeder de H. Kerk.

Bidprentje van Lodewijk Herbert, 1929. (Stadsarchief Lokeren)

Ondertussen groeiden de vieringen van de Guldensporenslag in Lokeren voornamelijk door Herberts toedoen uit tot een instrument om de Lokeraars niet alleen bewust te maken van de Vlaamse eisen, maar ook om hen een ‘Vlaams bewustzijn’ bij te brengen. Hij wilde met deze vieringen de bevolking de spiegel voorhouden van een groots verleden, *“dat het ontwaken van het Vlaamse volk zou bespoedigen”*. Het eerste Guldensporenfeest vond plaats in Brugge in 1887 en vanaf het einde van de negentiende eeuw werd 1302 ook elders in Vlaanderen herdacht. In Lokeren gebeurde dit voor de eerste maal in 1897. Na verloop van tijd waren er in de Durmestad zelfs twee Guldensporenherdenkingen, die van het pluralistische ANV en die van de Katholieke Strijdersbond. Lodewijk Herbert trad tijdens diverse vieringen van de Guldensporenslag in Lokeren op als spreker en had het daarbij onder andere over *“de Franse taal en zeden die verwerpelijk zijn en het Vlaamse volk in een verderfelijke doodslaap brengen, maar tegelijk is de Franse taal noodzakelijk om ze te kennen omdat ze de taal van de wetenschap is en omdat Franstalig België nog bij België behoort.”* Vóór de Eerste Wereldoorlog vond Herbert tegelijk dat Vlaanderen *“los zou moeten komen”* van België, een uitspraak die hij na de oorlog niet meer zou herhalen wegens de slechte reputatie die het anti-Belgisch activisme uit de jaren 1914-1918 toen bij een groot deel van de publieke opinie had. Ook de vernederlandsing van de Gentse universiteit was, zoals destijds bij veel andere flaminganten, één van de belangrijke thema’s in zijn vooroorlogse toespraken. Al vóór 1914 beklemtoonde Lodewijk Herbert daarnaast de sociale dimensie van de Vlaamse beweging. Hij had het bovendien over *“de Vlaming die zich beter moet beginnen voelen en die niet langer als een tweederangsburger mocht beschouwd worden.”*

Lodewijk Herbert nam tijdens de vooroorlogse jaren ook geen blad voor de mond als het erop aankwam om wantoestanden op het gebied van het taalgebruik door de centrale Brusselse administratie aan te klagen. Zo ergerde hij zich vanaf zijn aantreden als voorzitter van de Lokerse werkrechtvaardersraad in 1912 aan de Franstalige correspondentie uit Brussel, en dit ondanks de taalwet in bestuurszaken van 1878, die het gebruik van het Nederlands verplichtte. Ook meende hij dat de houding en de mentaliteit van de hogere geestelijkheid het grootste struikelblok vormden om de gedeeltelijke vernederlandsing van het officieel secundair onderwijs, de wet Coremans van 1883, uit te breiden tot de katholieke middelbare scholen. Hij achtte het bovendien betreurenswaardig dat de Aalsterse, sterk sociaal geïnspireerde priester en politicus Adolf Daens (1839-1907) door de katholieke gezagsdragers en beleidsverantwoordelijken werd tegengewerkt bij de verdediging van de Vlaamse en de democratische verzuchtingen.

Lodewijk Herbert als ontluikend christen-democraat

Lodewijk Herbert was een sociaal bewogen man, die van bij de oprichting in 1891 ook lid was van de Lokerse Volksbond. Tegelijk was hij, zoals zoveel sociaal voelende katholieken in die tijd, ook virulent antisocialistisch. Met name zijn actieve lidmaatschap van het Lokerse Sint-Vincentius a Paulo-genootschap was in dit verband typerend. Deze organisatie vormde als het ware de incarnatie van het katholieke, paternalistisch-caritatieve welzijnswerk, wat onder andere het uitdelen van brood, kleren, dekens en huishoudelijke artikelen aan de minst gegoeden inhield. De benadering van de armoedeproblematiek door 'de vincentianen' was veeleer conservatief en weinig emancipatorisch. Illustratief was bijvoorbeeld ook het feit dat hulp en ondersteuning mede afhankelijk werden gemaakt van het bijwonen van de kerkdiensten.

Herbert bepleitte daarnaast vanaf het begin van de twintigste eeuw het 'zuiveren' van de katholieke verkiezingslijsten, waarop volgens hem niet langer 'franskiljons' mochten figureren. Zijn actie in dit verband kaderde overigens in het ruimere initiatief van de Vrije Katholieke Vlamingen rond Alfons Sevens (1877-1961) en Seraf Lambrechts (1867-1912), waarbij laatstgenoemde zich in 1905 met de actieve steun van Herbert als onafhankelijk Vlaamsgezind kandidaat aan het kiespubliek presenteerde in het arrondissement Turnhout. Om het verlies van de steun van de Franstalige katholieke burgerij te compenseren, diende volgens deze groep rond Sevens en Lambrechts aansluiting te worden gezocht bij de boeren, de arbeiders en de midden(stands)groepen. Zij wilden van de katholieke partij een politieke formatie maken met een Vlaams(er) karakter en met een bre(e)d(er) maatschappelijk draagvlak. Ook als bestuurslid van de Katholieke Vlaamse Arrondissementsbond van het Land van Waas probeerde Herbert in de laatste jaren vóór de Eerste Wereldoorlog druk uit te oefenen op de katholieke partij om een meer Vlaamsgezind standpunt in te nemen.

Na de Eerste Wereldoorlog profileerde textielfabrikant en -handelaar Herbert zich meer en meer als (politiek) vertegenwoordiger van de middenstand. In 1926 werd hij als middenstandskandidaat verkozen in de Lokerse gemeenteraad, nadat eerdere pogingen daartoe waren mislukt. Ook de talrijke arbeiders in Lokeren verloor hij ondertussen echter niet uit het oog. Hij trad op als spreker tijdens plaatselijke herdenkingen van de encycliek *Rerum Novarum* over de sociale problematiek en zetelde in het bestuur van de Fraternitas-Werkmanskring, een werkbeurs die arbeidsbemiddeling organiseerde. Hij beklemtoonde daarbij met name ook het belang van de christelijke syndicaten als wapen tegen het socialisme. Herbert was kort na de Eerste Wereldoorlog in zijn geboortestad bovendien actief betrokken bij de stichting van de vakschool Sint-Laurentius (jongens) en het instituut Sint-Anna (meisjes), en zetelde ook in het bestuur van deze twee middelbare scholen voor technisch en beroepsonderwijs. Als flamingant diende hij in de

Lokerse gemeenteraad – “*uit naastenliefde en edelmoedigheid*” – ook een motie in tot amnestie voor de activisten uit de Eerste Wereldoorlog, zonder nochtans hun optreden goed te keuren. Het voorstel werd door het homogeen katholieke stadsbestuur overgemaakt aan de voorzitters van de Kamer en Senaat.

De Eerste Wereldoorlog

De katholieke volksvertegenwoordiger en Lokerse burgemeester August Raemdonck (1863-1939) vluchtte bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in de zomer van 1914 naar Nederland. Lodewijk Herbert zetelde op dat moment nog niet in de gemeenteraad, maar werd door de bezetter in oktober 1914 toch verzocht om op te treden als waarnemend burgemeester, onder meer omdat hij Duits sprak en omdat er bij de leden van het schepencollege of de gemeenteraad weinig animo bestond om deze taak op zich te nemen.

In augustus 1917 was Herbert burgemeester af in onduidelijke omstandigheden. Hij had zich voordien niet laten meeslepen door de Duitse *Flamenpolitik* en het activisme. Waarschijnlijk diende hij zijn ontslag in wegens de meer en meer onaanvaardbare en moeilijk uitvoerbare orders en opdrachten die hij van de Duitse bezetter kreeg. Officieel trad hij af wegens gezondheidsredenen.

De rijzende (politieke) ster van Lodewijk Herbert

Het behartigen van de belangen van de middenstand vormde een belangrijke constante in de politiek-maatschappelijke activiteit van Lodewijk Herbert. Op 15 mei 1919 werd de Christelijke Landsbond van de Belgische Middenstand opgericht, waarvan Herbert bestuurslid werd. Het zwaartepunt ervan lag duidelijk in Vlaanderen. Aanvankelijk waren er overigens niet zoveel leden wegens het exclusief katholieke karakter van de organisatie. Vele middenstanders vreesden immers door een (te) uitdrukkelijke stellingname een deel van hun klanten kwijt te geraken.

Herbert kandideerde ondertussen bij de eerste naoorlogse parlementsverkiezingen namens de middenstand op de katholieke lijst voor de Senaat in zijn kiesarrondissement, maar kreeg slechts een onverkiesbare vierde plaats toegewezen en werd ook niet verkozen. Een en ander had vooral te maken met het feit dat de middenstand in het Land van Waas toen nog het zwakkere broertje van de andere katholieke standengroeperingen was.

Herbert bleef evenwel niet bij de pakken zitten. Samen met Hendrik De Vreese (1872-1939) – die onder andere van 1911 tot 1937 voorzitter was van de Bakkers- en Banketbakkersbond van Lokeren en omliggende en lange jaren schepen namens de

katholieke partij in Lokeren – bracht hij de Lokerse Christen Middenstandsbond tot bloei door actief in te spelen op de vraag naar verzekeringen, kredietverlening en vorming, die bij heel wat middenstanders leefde. Herbert manifesteerde zich intussen ook buiten Lokeren. Hij stampte mee het Katholiek Middenstandsverbond van het Land van Waas uit de grond en trok naar vele gemeenten in de regio om middenstanders aan te zetten tot de oprichting van plaatselijke middenstandsbonden. Deze actieve rekruteringspolitiek, zijn uitgesproken antisocialisme, zijn strijd tegen het antiklerikalisme (*“Godsdienst, Taal en Christene zeden in Vlaanderen”*), het uitgebreide dienstbetoon voor middenstanders en arbeiders en zijn niet aflatende strijd voor de Vlaamse rechten leverden hem geen windeieren op. Bij de wetgevende verkiezingen van 1925 werd Herbert verkozen als volksvertegenwoordiger namens de katholieke partij. In de kortstondige regering Pouillet-Vandervelde (juni 1925-mei 1926), de eerste Belgische regering van socialist en christen-democraten, was tot grote teleurstelling van Herbert echter geen apart ministerie voor de Middenstand opgenomen.

Lodewijk Herbert zette zich tijdens de uitoefening van zijn parlementair mandaat vooral in voor de belangen van handel en industrie en vroeg verder aandacht voor technisch en beroepsonderwijs, de Scheldeverbinding (tunnel) tussen het Land van Waas en Antwerpen, de invoering van een minimale militaire diensttijd, de arbeidssituatie van de binnenschippers en de wantoestanden inzake het gebruik van het Nederlands door de openbare overheden. Hij verzette zich ook tegen de zogenaamde weeldebelastingen en tegen het bestaande fiscaal systeem, *“dat de middenstand het meest trof”*.

Herbert oordeelde na de Eerste Wereldoorlog dat het streven naar een zo autonoom mogelijk Vlaanderen, zoals hij dat vóór 1914 had bepleit, enkel kon leiden tot extremisme. Hij schaarde zich als voorzitter van het Katholiek Vlaams Verbond van het Waasland achter de politieke leider van het katholieke flamingantisme Frans Van Cauwelaert (1880-1961) en diens ‘minimalisme’, dat de erkenning van de eentaligheid van Vlaanderen als voornaamste (politieke) doelstelling had. Herbert kreeg als lid van de Katholieke Vlaamse Kamergroep de opdracht om de positie van het Nederlandstalige personeel in de diverse overheidsadministraties te onderzoeken en de toepassing van de bestuurlijke taalwetten na te gaan. Volgens Van Cauwelaert maakte hij daar overigens niet genoeg werk van. Afgezien van enkele parlementaire vragen die hij stelde, deed Herbert zich inderdaad niet echt opmerken in de Kamer. Zijn realisaties in het parlement tijdens zijn mandaat lijken eerder miniem te zijn geweest. Een en ander belette overigens niet dat hij in eigen streek een toenemend prestige genoot, wat onder andere bleek uit zijn verkiezing tot voorzitter van de Katholieke Unie van het Waasland op 22 april 1928. Hij werd ook probleemloos herverkozen als volksvertegenwoordiger bij de parlamentsverkiezingen van 26 mei 1929, maar zou zijn vernieuwd mandaat wegens ziekte niet meer effectief kunnen opnemen.

Besluit

Lodewijk Herbert beoogde in zijn openbaar optreden een symbiose tussen de Vlaamse beweging en een sociaal bewogen katholicisme, maar met de nadruk niet op de arbeiders zoals Sint-Niklazeaar Hendrik Heyman (1879-1958), maar wel op de middenstand. Herbert vervulde leidinggevende functies in tal van Lokerse en Wase katholieke verenigingen. Zijn impact werd pas echt duidelijk nadat hij ziek werd en vooral nadat hij op 11 september 1929 in zijn geboortestad vroegtijdig overleed aan keelkanker. Men verloor toen een zeer dynamische kracht, die een bindteken vormde tussen de Vlaamse, democratische katholieke beweging en de middenstandsgroepen. Lodewijk Herbert wilde daarnaast de arbeiders vrijwaren van het (antiklerikale) socialisme en bepleitte eveneens hun maatschappelijke emancipatie. Zijn zoon Tony, die een evolutie doormaakte van anti-Belgisch Vlaams-nationalist tot belgicistisch flamingant, kreeg zijn Vlaamsgezindheid én zijn diepe katholieke geloofsovertuiging van hem mee. Hoewel de rol van Lodewijk Herbert in de Vlaamse beweging bescheidener en minder betekenisvol was dan die van zijn tweede zoon, menen wij met dit schetsmatig portret toch te hebben aangetoond dat ook de vader een biografische notitie verdient in een eventuele volgende editie van de *(Nieuwe) Encyclopedie van de Vlaamse Beweging...*